

Toelichting Extra Beveiligde Zittingslocatie

Raadsinformatiesessie gemeente Lelystad - 6 december 2022

Versie: 1.0

Status: Definitief

Wat betekent de komst van een Extra Beveiligde Zittingslocatie (EBZ) voor de gemeente Lelystad?

Waarom een EBZ?

De rechtspraak is in Nederland toevertrouwd aan de onafhankelijke rechterlijke macht, naast de wetgevende en de uitvoerende macht (waartoe DJI behoort), de derde staatsmacht. De voor het leven benoemde rechters geven bindende beslissingen in strafzaken en geschillen tussen burgers onderling, burgers en overheden, ondernemingen onderling en ondernemingen en burgers.

Nederland kent steeds vaker strafzaken met een hoog dreigingsniveau. Het gaat dan om dreigingen van buitenaf door georganiseerde misdaadorganisaties richting officieren van justitie, rechters, advocaten, journalisten of anderen. Deze partijen komen tijdens een zitting van een dergelijke strafzaak bijeen in de zittingzaal wat tot een stapeling van dreiging leidt. Daar komt nog de aanwezigheid van meerdere gehechte verdachten bij. En niet te vergeten is er regelmatig sprake van aanwezigheid van een kroongetuige die tot grote spanningen leidt binnen de groep van verdachten en bedreiging van buitenaf oproept. En dan zijn er nog de soms hevige emoties binnen de verschillende publieksgroepen (familie en vrienden van enerzijds verdachte en anderzijds slachtoffers). Omgaan met deze stapeling van dreigingen is in een regulier gerechtshof onmogelijk en daarom organiseert de Raad voor de rechtspraak, het bestuursorgaan van de Rechtbanken en Gerechtshoven, Extra Beveiligde Zittinglocaties (EBZ) waarnaar Rechtbanken en Gerechtshoven voor dergelijke zittingen naar kunnen uitwijken.

Waarom een EBZ in Lelystad?

Er zijn momenteel twee Extra Beveiligde Zittinglocaties (Schiphol en de 'Bunker' Osdorp). De capaciteit van deze locaties is, door een toenemende aantal strafzaken met een hoog risico, onvoldoende. Daarbij komt dat de 'Bunker' Osdorp zwaar verouderd is en daardoor steeds minder geschikt en beschikbaar voor zijn taak. Daarom komen er nieuwe EBZ-en. Dat is zo afgesproken tussen het ministerie van Justitie en Veiligheid en de Raad voor de rechtspraak, die sinds kort de zorg over dit type locaties heeft overgenomen van het Openbaar Ministerie.

Eén van deze EBZ-en komt, als onderdeel van een Justitieel complex met ook een Zwaar regime Penitentiare Inrichting in Vlissingen ten behoeve van strafzaken uit het zuiden van het land.

De andere nieuwe EBZ moet de verouderde 'Bunker' Osdorp vervangen. Om daarvoor een geschikte plek te vinden is in 2019 in opdracht van Minister en Raad voor de rechtspraak, een Commissie aan het werk gegaan. Al duidelijk was dat ook in de nieuwe locatie vooral strafzaken van gerechten uit de Randstad zouden plaatsvinden. Ook zaken uit noord en oost Nederland zouden op de nieuwe locatie behandeld kunnen worden.

Samen met de locatie in Vlissingen ontstaat zo voldoende spreiding voor heel Nederland. Met behulp van kernwaarden (toegankelijkheid, openbaarheid, transparantie) en eisen (beheersing veiligheidsrisico's, terugdringen vervoersbewegingen, benodigd volume, beschikbaarheid locatie) ging de Commissie op zoek en kwam, zoals bekend, uit bij Lelystad, meer specifiek naast de PI Lelystad.

Deze nabijheid is een van de belangrijkste punten die ook de doorslag geeft van deze plek t.o.v. andere kandidaat locaties die ook voldoen aan verschillende van de genoemde criteria. De nabijheid maakt het namelijk mogelijk de verdachten, die om uiteenlopende redenen verspreid over verschillende PI's geplaatst zijn (waaronder de EBI van de PI Vught), tijdens aaneengesloten zittingsdagen te laten logeren in de naastgelegen PI. Deze logeerfaciliteit vergt overigens nog wel aanpassing van de bestaande PI. Dit wordt meegenomen in de reeds opgestarte werkzaamheden aan dit complex. In de rapportage van de Commissie (advies Commissie hoog beveiligde zittingslocatie ten noorden van de grote rivieren) d.d. 28 juni 2021 staat meer in detail beschreven hoe de Commissie tot Lelystad als meest geschikte locatie komt.

Een EBZ biedt Lelystad de kans zich te positioneren als landelijke rechtspraaklocatie voor de behandeling van georganiseerde criminaliteit door lokale gerechten voor (vergelijkbaar met het Justitieel Centrum Vlissingen) en hiermee bij te dragen aan de aanpak georganiseerde criminaliteit.

Wat is een EBZ?

In een EBZ spelen zich, vergelijkbaar met een regulier gerechtsgebouw, bepaalde processen af waarvoor weer specifieke ruimten of gebieden nodig zijn. Hieronder wordt daarvan een beeld geschetst vanuit het hart (de zittingzaal) tot en met de buitenruimte:

Het gebouw

- De kern van een EBZ is de zittingzaal waarin alle deelnemers van de zitting en publiek en pers samenkomen. In het geval van Lelystad gaat het om 2 zalen. In ieder geval één van deze zalen heeft een voor Nederlandse begrippen forse maat en zal behoren tot de grootste zalen die de Rechtspraak kent.
- Daarom heen liggen enkele ruimten/gebieden die direct vóór, bij schorsingen en direct ná een zitting nodig zijn om de verschillende deelnemende groepen, ook deels gescheiden, op te vangen. Denk daarbij aan een wachtgebied voor publiek, beknopt wacht- en werkgebied voor advocaten en pers, ruimte voor rechters om te beraadslagen.
- Ook voor verdachten zijn daartoe ruimten aanwezig, de zogenaamde ophoudruimten. Daar wachten verdachten nádat deze in de ochtend zijn aangevoerd vanuit een PI (PI Lelystad of elders) totdat de zitting begint. Ook tijdens schorsing en ná zitting verblijven verdachten hier tot ze weer worden afgevoerd naar de PI van herkomst, of gaan logeren in de PI Lelystad. Verdachten overnachten niet in de EBZ.
- Anders dan een regulier gerechtsgebouw, zoals ook het bestaande gerechtsgebouw in Lelystad, kent een EBZ geen noemenswaardige kantoorfunctie. De voorbereiding, het vooronderzoek en administratieve processen van de betreffende strafzaken vinden plaats in de gerechtsgebouwen van de Rechtbank of het Gerechtshof waar de zaak speelt. Pas als er zittingen nodig zijn, en deze kennen een hoge dreiging, wordt voor deze zittingen uitgeweken naar een EBZ.
- Wel kent een EBZ, naast de genoemde zittingzalen, ook een aantal verhoorruimten. Daar verhoort de rechter commissaris (RC) of Officier van Justitie in het vooronderzoek van een strafzaak verdachten of getuigen in aanwezigheid van diens advocaten en soms tolken.

De omgeving

- Een EBZ staat op een eigen en vrij buitenterrein. Dat buitenterrein vormt een natuurlijke en beheersbare buffer (clear zone, stand off zone) rond het gebouw ten opzichte van het openbare gebied. Aan de voorzijde, dat is daar waar de hoofdentree voor publiek zich bevindt, is dat buitenterrein vormgegeven als voorplein. Aan de achterzijde wordt er ruimte gevonden voor het, ook visueel afgeschermd, laten landen van een helikopter.
- Het buitenterrein biedt verder ook plek aan twee van elkaar gescheiden parkeervoorzieningen. De eerste voorziening is nodig voor publiek. Weliswaar probeert de Rechtspraak zijn locaties dicht bij OV knooppunten en stedelijke centra te kiezen om daarmee goed bereikbaar te zijn. Bij EBZ locaties speelt veiligheid een nadrukkelijker rol en dan past een wat meer perifere locatie beter. De daardoor minder goede bereikbaarheid door OV wordt gecompenseerd door een parkeervoorziening. De tweede, afgeschermd, voorziening is er voor eigen medewerkers, maar ook voor advocaten en andere deelnemers aan het proces die daarom verzoeken.
- Door de behoefte vanuit veiligheidsperspectief aan vrije en goede zichtlijnen vanuit de EBZ zijn er geen wezenlijke zichtbeperkende objecten in de directe omgeving van de EBZ. Zo zullen de parkeervoorzieningen veelal gelijkvloers blijven, is er wel ruimte voor groen en ook bomen, maar gedoseerd, en is andere bebouwing en zeker hoogbouw op voldoende afstand van de EBZ. Voor deze laatste groep geldt dat overigens ook om zo zicht op en vooral in de EBZ beperkt te houden.
- Tot slot vergt een EBZ vanuit veiligheidsoogpunt minimaal twee ontsluitingswegen en een goede bereikbaarheid voor publiek, voor gehechten transport en voor personeel en leveranciers.

De uitstraling

Qua uitstraling is reeds het volgende te noemen: Voorwaardelijk voor een succesvolle rechtspraak is zichtbaarheid. Rechtspraak draagt bij aan instandhouding van de rechtstaat, het vertrouwen van de burger in het recht door integere en tijdige beslechting van geschillen en berechting van strafbare feiten door onafhankelijke rechters. Daarbij past, ook/juist als het een Extra beveiligde Zittingzaallocatie betreft, een zichtbaar en als rechtspraak locatie herkenbaar gebouw. Daarbij zal een balans gezocht worden tussen de geslotenheid die vanuit veiligheidsoptiek nodig is en de transparantie en openheid die een publiek gebouw en publieke rechtspraak vraagt. De term 'bunker' pas in ieder geval niet bij de huisvesting en uitstraling die de Rechtspraak voor de EBZ locaties op het oog heeft.

Hoe ziet het verloop van een zittingdag er uit en wat merkt de directe omgeving daarvan?

Om een indruk te krijgen van de bewegingen en activiteit in en rond het gebouw is hieronder verdere toelichting over het verloop van een zittingdag opgenomen:

- Naar verwachting zal de EBZ van Lelystad iedere werkdag in bedrijf zijn. In de weekenden zal er alleen bij hoge uitzondering beperkt activiteit zijn (een incidenteel verhoor of onderhoudswerkzaamheden).
- De activiteiten op een EBZ starten vroeg door de voorbereidende werkzaamheden vóór zitting. Al vóór 06.00 uur kan er activiteit zijn en dat kan doorgaan tot ná 18.00 uur.
- Tussen 06.00 uur en 9.00u uur, het moment waarop zittingen en verhoren starten, is die activiteit ook het duidelijkst merkbaar in de directe omgeving van de EBZ omdat verschillende doelgroepen dan arriveren bij de EBZ: gehechten aanvoer vanuit

verschillende PI's door de Dienst Vervoer en Ondersteuning (DV&O gehechtenbus); daarbij ook enkele zogenaamde BOT (Bijzonder Ondersteuningsteam) transporten (in colonne rijdende gepantserde auto's, helikopter) voor de hoogst beveiligde groep van verdachten en voor onder bescherming staande personen; en verder natuurlijk publiek, advocaten, pers en eigen medewerkers, veelal per auto en beperkt met het OV.

- Voor de directe omgeving geldt dat vooral in de ochtend en avond de aanvoer en afvoer van verschillende doelgroepen niet onopgemerkt blijft. In de directe omgeving zal sprake zijn van extra politie-inzet (bewapend). Aan de extra inzet t.b.v. omgevingsbeveiliging gaat per zaak een uitgebreide analyse vooraf. De inzet van extra politie in de directe omgeving zal bijvoorbeeld zichtbaar zijn op kruispunten die op de route liggen naar de EBZ. Wanneer een transport aankomt, wordt een kruispunt korte tijd afgezet om het transport ongestoord te kunnen laten passeren, en risicovol oponthoud te vermijden. De duur van de afzetting is kort. De BOT transporten passeren met verhoogde snelheid, maar altijd wel gecontroleerd om gevaarlijke situaties te vermijden.
- Gedurende de dag kennen zittingen korte en ook langere schorsingen (lunch). T.b.v. continuering en ook vanuit veiligheidsperspectief wordt erop gestuurd dat alle aanwezigen op dit soort momenten zo veel als mogelijk in de EBZ blijven. Deelnemers die een luchtje willen scheppen zullen daarvoor met name het voorplein van de EBZ gebruiken.
- Het eind van een zitting kan variëren maar zal veelal tussen 16:00 en 17:00 zijn. In de uren daarna zal er weer duidelijk merkbare activiteit zijn in de omgeving als de verschillende deelnemers die reeds genoemd zijn huiswaarts keren. Bij, bij dit type zaken veel voorkomende, meerdaagse zittingen (2 of soms 3 aaneengesloten dagen) kan DJI/DV&O daarbij gebruik maken van de logeerfaciliteit van de PI Lelystad voor één of enkele gehechten uit de hoogst beveiligde groep van verdachten.
- In de avond en nacht (van 20:00 tot 6:00) is er, een uitzondering daargelaten, geen activiteit. Er wordt in principe niet overnacht door medewerkers in de EBZ al kan dat vanuit praktische redenen incidenteel een keer voorkomen. Gedetineerde verdachten overnachten in de PI van herkomst of, zoals hierboven reeds aangegeven, in de logeerfaciliteit van de PI Lelystad. Wel kan het voorkomen dat in de avond, dus ná 20 uur, of heel vroeg in de ochtend, dus vóór 6 uur, toch een enkel transport van gedetineerde verdachten plaatsvindt, ook via helikopter.
- In een EBZ is regelmatig sprake van publicitair gevoelige zaken. Publiek en pers zullen dan ook regelmatig in grotere getalen aanwezig zijn. Het gebouw (publieke tribune en persvoorzieningen) en de omgeving (parkeren) zijn daarop ingericht.

Op dit moment wordt toegewerkt, zoals bijvoorbeeld in Vught, naar de realisatie van digitale voorzieningen in de extra beveiligde inrichtingen en op de zittingslocaties. Hierdoor kan het aantal risicovolle transporten in de toekomst verder beperkt worden.